

КАТЕХИЗАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ЗДІЙСНЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

М.Б. Пришляк

Україна, м. Львів, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

У побудові демократичної, правової держави, проголошеної Конституцією України, велика роль відводиться освіті та вихованню суспільної свідомості громадян. Сучасні масштаби екологічних змін, які створюють реальну загрозу для життя людей у багатьох містах України, досягли критичного рівня. Катастрофічний стан навколишнього середовища, що нині вже істотно визначає здоров'я людей, тривалість їхнього життя, можливість стабільного існування, спонукає, щоб всі – дорослі і діти – стали на шлях співробітництва з природою. Тому надзвичайно важливим є ефективне екологічне виховання як дітей, молоді, так і дорослих.

Вагомою в процесі екологічної освіти та виховання є роль Церкви, яка одна з найперших серед суспільних інституцій глибоко усвідомила екологічну проблему. Основою існування Церкви та її діяльності є виконання слів Христа: «Ідіть же по всьому світу та проповідуйте Євангеліє всякому творінню» (Мр. 16, 15)[1]. Завдання, яке Ісус доручив апостолам, залишається актуальним в сучасності і становить суттєвий вимір життя та діяльності Церкви. Тому, катехиза в цьому плані займає важливе місце, адже у вченні католицької церкви вона є формуванням віри в Бога-Творця, який довірив людині дари свого світу на відповідальне управління. Людина з пошаною повинна відноситися до Його створінь, що буде свідченням пошанування самого Творця.

Розглянемо катехизацію Церкви у трьох аспектах: виховання дітей, молоді та дорослих.

Бережливе ставлення до навколишнього середовища як спосіб поведінки виховується з раннього віку. Так починається екологічне виховання в сім'ї. Адже саме родинне помешкання є першою церквою, про яку дізнається дитина. Тут вперше чується про Бога, вчиться перші свої молитви та вперше береться участь у житті Церкви [2]. Все створіння, що оточує людину, повинно допомагати відкривати для неї правду про Бога-Творця. Релігійно-екологічне життя має починатися дома. Першими катехитами у житті дитини повинні бути її батьки, бо хто як не вони є найважливішими вчителями з-поміж усіх інших. Церква постійно про це нагадує.. Про це говорив Митрополит Андрей, про це вчить Катехитичний правильник Української Греко-Католицької Церкви [3, с. 50]. Батьки є найпершими на найголовнішими вчителями своїх дітей. Звідси, катехизація є «святим обов'язком» батьків, і відповідальність за неї лягає найперше на них. Іван Павло II говорить, що «Катехитична діяльність сім'ї має особливий характер, і, в якийсь спосіб, незамінний» [4, с. 68].

Виховання у вірі до Бога з боку батьків повинна починатися від наймолодшого віку дитини. Саме «Сімейна Церква» є єдиним середовищем, в якому діти можуть отримати правдиву катехизу [4, с. 68]. Отже, християнські батьки повинні старатися приготувати себе до такого служіння своїм дітям. Це в свою чергу звертає нашу увагу на надзвичайно важливе питання – катехизу дорослих, але про це трохи згодом.

Церква вчить, що катехизація у прямому розумінні цього слова – це виховання у вірі, яке містить у собі органічне та систематичне подання християнського вчення, щоб ввести людину в повноту християнського життя. Про цей обов'язок батьків зазначено і у Кодексі канонів Східних Церков [5, с. 180]. Пізнання правди про Бога, про Його створіння, має бути систематичним, не імпровізованим, узгодженим з програмою, яке б дало можливість досягнути справжню мету. Говорячи про катехизацію в родині, слід говорити про постійне та непохитне християнське свідчення, що відбивається в ритмі щоденного життя, прожитого за Євангельським вченням. Це чи не найважливіше завдання християнина – кожен секунду свого життя жити з Богом, в Бозі та для Бога.

Байль Бригіта у своїй книзі «Дитина чемна і нечемна» дає практичні поради батькам, як вони можуть збудити у дітей любов до природи, а саме: якщо є така можливість, то надати діткам у їх розпорядження власну грядку, де вони можуть копати, сіяти, полоти, підливати і врешті збирати врожай; разом спостерігати, як з маленької стеблини виростає великий, налитий помідор, або як з крихітного невидимого зеренця – величезний сонях; закласти на підвіконні міні-сад, де в одному ящику посадити різноманітні квіти, а в іншому – маленьку пальму, що виростає із середземноморського зернятка та ін. [6, с. 212].

Релігійний аспект родинного екологічного виховання належить церковній громаді, яка теоретично та практично залучає всіх до захисту навколишнього середовища. Коли дитину приводять батьки до храму, її вводять у церковну спільноту. Це їм нагадує, що екологічна катехиза і зростання у вірі до Божого створіння відбувається в Церкві.

Екологічна освіта й виховання молодших школярів здійснюється, як відомо, на міжпредметній основі. Провідна роль тут належить таким навчальним предметам, як «Природознавство», «Читання». Зміст чинних програм дає змогу сформуванню у дітей елементарні природничі та природоохоронні уявлення й поняття. Для розуміння учнями необхідності збереження природної рівноваги уже в початкових класах слід підвести школярів до усвідомлення загальної закономірності — «Все створив Бог». Тому, для сприяння в екологічному навчальному процесі необхідними є організаційні заходи, наприклад інноваційні шкільні екологічні акції, призначення шкільних вповноважених з питань довкілля і радників з проблем екології, а також залучення вчителів-катехитів щодо цих питань. Оскільки учнями державних шкіл є діти з християнських родин, Церква залишає за собою право співпрацювати з цими освітніми закладами, впливаючи на виховні процеси в

них [3, с. 69].

Екологічні проблеми в Україні потребують першочергового розв'язання, і визначається це об'єктивними показниками стану довкілля й здоров'я людей. Тому сьогодні питання екологічного виховання та освіти молоді набувають першочергового значення.

Папа Іван Павло II сказав, що молодь потрібна Церкві, щоб вона завжди залишалася юною [7]. Молодь, через віковий фактор і молодечий запал, є найбільш динамічною частиною мирян і може стати потужним осередком її розвитку. Тому, впровадження екологічної катехизи у вищих навчальних закладах становить за мету ввести студентів у християнський світ, ознайомити їх з християнськими цінностями Божого створіння, дати їм глибокі знання екологічного світогляду. До таких цінностей належать: поняття про Бога-Творця, взаємодію людини та світу, любов і Бог, любов і створіння, екологічний гріх та його наслідки.

Церква старається надати молоді глибші знання про віру у створіння. Для розвитку екологічної свідомості молоді потрібно активніше залучати їх до молодіжного парохіяльного життя в Церкві по збереженню створіння, у цьому допоможуть щонедільні молодіжні парохіяльні зустрічі, пов'язані з вирішенням екологічних проблем, показ фільмів освітньо-формативного характеру на екологічну тематику, організація походів в гори, екскурсій, виїзних реколекцій та християнських таборів.

Для подолання екологічної кризи потрібно не тільки екологічне виховання дітей, юнаків, а й катехизація дорослих. Адже життя – це паломництво, в якому ми співпрацюємо з Богом на шляху до майбутнього Царства [3, с. 59]. Святий Григорій Ніський порівнює це з підняттям вгору, коли кожний день ми розпочинаємо наново. «Той, хто йде вгору, ніколи не зупиняється, ідучи від початку, через початки, які не мають кінця. Він ніколи не зупиняється, бажаючи того, що знає» [8].

Маючи обмежені можливості, ми не можемо достатньо пізнати і любити Бога-Творця. Григорій Ніський пише: «...християнське вдосконалення має лише одну межу, яка полягає в безмежності» [9]. Кожний дорослий повинен усвідомлювати, що ми є не володарями створіння, а лише їх частиною, тим елементом, який повинен піклуватися про них, доглядати. Тому, обов'язок кожної помісної Церкви – забезпечувати належне екологічне навчання та свідчити віру у Бога-Творця.

Величезний вплив на наше екологічне виховання мають священники. Говорячи про катехизу, священник є першим, котрий має професійне завдання її здійснювати задля спасіння людини. Щодо екологічної катехизи, то в ній переплітається завдання спасіння людини та природи, яке здійснюється в першу чергу на основі повідомлення Церквою Істин віри про сутність та призначення людини та всього Божого створіння. Так, наприклад, через недільні, святкові чи принагідні проповіді, на уроках християнської етики чи проведенні

катехизації різних вікових груп, священник має розкрити правду віри в Бога-Творця, навчити шанувати та піклуватися про ті дари, які дав нам Господь.

Таким чином, всі шаблі освіти мають бути просякнуті екологічним вихованням, норми моралі підняті до найвищих чеснот і професійної екологічної грамотності. А першим інструментом формування християнської екологічної культури має стати катехизація, за допомогою якої Церква може досягнути великих успіхів у покращенні відношення людини до природи, а насамперед ставленні до неї, не як тільки до матерії і предмету для експлуатації, але як до Божого організму з яким слід творити інтегративну цілісність.

Література

1. Святе Письмо Старого та Нового Завіту. – 1990.
2. Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії з нагоди проголошення Року Родини 2003 «Родина – спільнота любові» // [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://old.ugcc.org.ua/ukr/library/family/zver/>
3. Катехитичний правильник Української Греко-Католицької Церкви. – Львів : Свічадо, 1999. – 78 с.
4. Іван Павло II. Апостольське поучення про катехизу в наш час *Catechesitradendae* (16 жовтня 1979 р.) / Іван Павло II. – Львів : Свічадо, 2008. – 80 с.
5. Кодекс канонів Східних Церков / [пер. з лат. мови Й. Кобіва]. – Львів : Вид – во ОО. Василян, 1995. – 472 с.
6. Байль Б. Дитина чемна і нечемна / Б. Байль ; [Пер. з нім. М. Трофимука]. – Львів : Свічадо, 2007. – 256 с.
7. Іван Павло II. Послання до молоді всього світу *ParatiSember* з нагоди Міжнародного року молоді / Іван Павло II // [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.management.com.ua/vision/vis015.html>
8. Святий Григорій Ніський. Повчання про Пісню пісень / Святий Григорій Ніський // [електронний ресурс]. – режим доступу : http://www.krotov.info/spravki/persons/04person/greg_nis.html
9. Святий Григорій Ніський. Життя Мойсея / Святий Григорій Ніський // [електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.krotov.info/library/04_g/gri/gor_nissky_04.htm